

En el Centenari de Manuel Cubeles

—
Josep Garcia i Miràngels

Músic i mestre de música. Comissari de l'Any Manuel Cubeles

El Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, a través de la Direcció General de Cultura Popular i Associacionisme Cultural, ha impulsat la celebració de l'Any Manuel Cubeles en complir-se el centenari del seu naixement. Manuel Cubeles i Solé (Barcelona, 25 de desembre del 1920 - la Garriga, 19 de desembre del 2017) és un dels noms de referència del moviment dels esbarts i la dansa tradicional a Catalunya, però, alhora, també destaca per les seves incursions en altres àmbits de cultura.

Com a integrant de la Lleua del Biberó, es reivindicava com a membre de la legió del silenci (generació del silenci, en paraules de Pere Baltà), per referir-se a la generació de joves que van viure en primera línia la guerra i la dura repressió franquista. De jove, havia estat membre de la Federació de Joves Cristians de Catalunya. Un cop va acabar la guerra, va assumir el repte d'un amic seu, l'advocat, polític i historiador Josep Benet, i, malgrat la coïxesa per les ferides de guerra, va iniciar la seva aventura singular per fer de la dansa tradicional una eina en la reconstrucció del país, que va culminar amb la presentació oficial de l'Esbart Verdaguier, el 18 d'abril del 1948, al Palau de la Música Catalana, amb tot l'impacte artístic i emocional que va suposar. Cap

al 1944 s'havia incorporat a la corda de tenors de l'Orfeó Català i el 1945, amb el mestre Francesc Pujol, prenent com a referent l'Obra del Cançoner, van assentar les bases de l'Obra del Ballet Popular des de la clandestinitat. El 1946 es va incorporar als treballs de la Comissió Abat Oliba. I a finals del 1953 va deixar l'Esbart Verdaguier per iniciar una nova etapa a l'Esbart Sarrià. Cal dir que els dos esbarts han estat un far i un referent fins a l'actualitat. En el període 1956-1960, va col·laborar amb l'Agrupació Dramàtica de Barcelona (ADB), com a director escènic, sobretot en els projectes de L'Alegria que Torna. Els anys 1962 i 1963, amb Josep Romeu, va dirigir les primeres edicions del Cicle de Teatre Medieval al Saló del Tinell i la Passió de Barcelona. A RNE, va ser guionista i cap d'estudis, a més de responsable del primer programa en català a RNE, el 1969, Paraula i pensament. També va treballar a TVE, des de la seva obertura a Barcelona el 1959, on va acabar de cap de producció i des d'on va impulsar la primera emissió de teatre en català a la televisió, el 1964. També va ser l'ideòleg i l'impulsor de la Dotació d'Art Castellblanch (1969-1973). A partir dels anys vuitanta del segle passat va tornar de manera activa al món de la dansa tradicional amb noves coreografies, guions... i col·laborant amb nombrosos projectes i esbarts.

Any Manuel Cubeles

A més dels nombrosos actes que entitats i institucions han anat programant al llarg d'aquest Any Manuel Cubeles, la mateixa comissió organitzadora també ha promogut projectes i pro-

Logotip de l'Any Manuel Cubeles (2020), realitzat a partir d'una imatge del fotògraf Ramon Bargués de Manuel Cubeles en un assaig de l'Esbart Verdaguier.

DEPARTAMENT DE CULTURA DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA I ARXIU FAMILIAR MANUEL CUBELES

postes, procurant que, d'una banda, convidin al coneixement i a la divulgació del moviment dels esbarts i del conjunt de la dansa tradicional catalana i, de l'altra, contribueixin a fer-la més visible en les seves múltiples expressions en el conjunt de la societat actual.

L'acte d'obertura de l'Any Manuel Cubeles, ideat per Jordi Lara, es va celebrar el 6 de febrer del 2021 —en streaming—, al Teatre del Casino de l'Aliança del Poblenou. Va ser un homenatge a l'home, al coreògraf, a l'activista i al protagonista del paper fonamental de la cultura popular en la reconstrucció del país, però també tenia la consigna de projectar el seu llegat cap a les noves generacions.

Les músiques dels ballets de Manuel Cubeles. Esbart Verdaguier i Esbart

Sarrià (1948-1961) és un àlbum musical de la Cobla de Cambra de Catalunya, dirigida per Jesús Ventura, amb 23 peces —a una o a dues cobles—, del període 1948-1961, que corresponen a l'etapa de Cubeles als esbarts Verdguer i Sarrià. Aquest ha estat un projecte que s'ha treballat amb Músics per la Cobla i es preveu un segon àlbum amb materials procedents de la represa de Cubeles al món dels esbarts a partir del 1980.

La Miscel·lània d'homenatge a Manuel Cubeles ofereix mirades diverses a Cubeles i a la seva obra. L'edició ha anat a cura de Pilar López i Josep Garcia. Està organitzada en cinc capítols: «Biografia», «La dansa tradicional catalana», «L'altre Cubeles», «El país i la memòria» i «Converses». Inclou 27 textos, d'una vintena d'autors, i 12 entrevistes. També pretén ser una invitació a continuar investigant Manuel Cubeles en els seus àmbits diversos i, de manera especial, la seva aportació singular a la dansa tradicional catalana.

L'aportació de Manuel Cubeles a la dansa tradicional: Jornades de formació per a directors, mestres de dansa, monitors i balladors és una projecte formatiu conjunt amb l'Agrupament d'Esbarts per divulgar la seva aportació de caràcter més tècnic a la dansa tradicional: exercicis de tècnica corporal, posicions de peus i braços, la manera de caminar, els punts i passos, el treball musical... Alhora, es busca l'aplicació pràctica amb un repertori adient. En el moment que es van escriure aquestes línies, estava previst que es duqués a terme l'octubre (23 i 30) i el novembre (6 i 13) del 2021 a l'Espona - Centre de Dansa Tradicional Catalana de Rubí.

Les propostes d'esbarts dansaires basades en la seva obra i agrupades en un catàleg conjunt de promoció

Retrat de Manuel Cubeles fet per Alexandre Cirici (1950). ARXIU FAMILIAR MANUEL CUBELES

són una altra bona notícia d'aquest Any Manuel Cubeles: Esbart Manresa (Vincles); Esbart Dansaire de Rubí (L'Esbart de Rubí balla Manuel Cubeles); Esbart Marboleny, de les Preses (La difícil senzillesa); Esbart Maragall, de Barcelona (Línia i llum. Cubeles, el mestre); Esbart Sant Martí, de Barcelona (Manuel Cubeles i l'Esbart Sant Martí), i Esbart Marboleny, de les Preses (Hi havia una vegada... —Érase una vez...—). Les sis propostes es van poder veure durant el 2021 i també se'n pot gaudir durant el 2022.

De manera que durant el 2021 i principis del 2022 Manuel Cubeles és present arreu del país amb propostes artístiques basades en la seva obra, ballades d'esbarts, conferències, concerts...: festival Dansàneu; festival Amb So de Cobla; festival Ésdansa; festa d'en Toca-sons; Memorial Joaquim Serra; Palau de la Música Catalana, Espai de Dansa d'Arrel Tradicional, de les Preses; l'Espona - Centre de Dansa Tradicional Catalana de Rubí; Casal del Centre Parroquial de Sarrià; Casa dels Entremesos; Acte commemoratiu de la mort d'Enric Prat de la Riba, a Castellterçol, Dia de l'As-

Manuel Cubeles i Solé (2007). Fotografia: Carles Cabanyes. ARXIU DE L'ESBART MARBOLENY

sociacionisme Cultural (DASC); Fira Mediterrània... i moltes altres propostes que podreu trobar a l'espai web de l'Any Manuel Cubeles que ha habilitat el Departament de Cultura: cultura.gencat.cat/ca/temes/commemoracions/2021/anymanuelcubeles/inici.

Pel que fa a l'acte de clausura, es preveu per al mes de febrer del 2022. De fet, tant l'acte inaugural com els primers actes programats previstos per al darrer trimestre del 2020 es van haver de posposar al 2021 a causa de la pandèmia.

Aquest Any Manuel Cubeles és, per tant, una molt bona ocasió per apropar-nos a la seva obra, i, des d'una mirada franca i oberta, el podem reinterpretar més i millor a mesura que en tinguem més informació. Fariem bé les generacions d'avui d'acostar-nos a Manuel Cubeles. Certament, no anem

sobrats de referents i, encara que sigui per discrepar-ne, la seva aportació és prou singular i important per continuar-lo tenint en compte. Algunes de les seves frases cèlebres, com «Un esbart que balla per ballar no m'interessa» o «Si no hagués existit la dansa tradicional, ens l'hauríem hagut d'inventar», ja ens donen una idea de l'autèntica dimensió del personatge. ■

BIBLIOGRAFIA

Baltà, P. (2005) "Marcat per la cultura". Dins *L'altra resistència: L'associacionisme cultural català i la lluita per les llibertats democràtiques*. El Prat de Llobregat: Rúbrica Editorial.

Costa Solé, R. (2005) *Cien años de Esbarts. Orígenes y desarrollo del proceso de folklorización de la danza popular en Catalunya*. Ciudad Real: CIOFF - España - Instituto Nacional de las Artes Escénicas y de la Música.

Lara, J. (2004) *Papallones i roelles*. El coreògraf i ballari Salvador Mel-lo. Barcelona: Edicions de 1984.

López Arcos, P. (2011) "Manuel Cubeles: una vida intensa i singular al servei de Catalunya". *Revista Musical Catalana*, 315, 10-11.

Massip, F. (2018) "Manuel Cubeles, artista del gest". *Serra d'Or*, 703-704, 72-76.

WEB

Web de l'any Manuel Cubeles:
<https://cultura.gencat.cat/ca/temes/commemoracions/2021/anymanuelcubeles/inici/>

"Manuel Cubeles, testimoni de la història de la dansa catalana" (NYDIA, TV3):
<https://www.ccma.cat/tv3/alacarta/programa/manuel-cubeles-testimoni-de-la-historia-de-la-dansa-catalana/video/3098070/>